

Poticajnost malešnica za dječji jezični razvoj- istraživanje vrtićke odgojne prakse

Pinjušić, Antonija

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:504349>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-02**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education -
Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Antonija Pinjušić

**POTICAJNOST MALEŠNICA ZA DJEČJI JEZIČNI RAZVOJ –
ISTRAŽIVANJE VRTIĆKE ODGOJNE PRAKSE**

Diplomski rad

Zagreb, studeni 2021.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Antonija Pinjušić

**POTICAJNOST MALEŠNICA ZA DJEČJI JEZIČNI RAZVOJ –
ISTRAŽIVANJE VRTIČKE ODGOJNE PRAKSE**

DIPLOMSKI RAD

Mentor rada: doc.dr.sc. Jelena Vignjević

Zagreb, studeni 2021.

SADRŽAJ

UVOD	1
2. RAZVOJ GOVORA U DJECE RANE I PREDŠKOLSKE DOBI I NJEGOVA POVEZANOST S MOTORIČKIM RAZVOJEM I S RAZVOJEM GLAZBENIH SPOSOBNOSTI	2
2.1. Razvoj govora	2
2.2. Međuovisnost govora i motorike	4
2.3. Uloga glazbe u razvoju govora	6
3. MALEŠNICE I NJIHOVA POTICAJNOST ZA DJEČJU JEZIČNI RAZVOJ	8
3.1. Naziv „malešnice“	9
3.2. Uloga malešnica u poticanju govora	10
4. PRIKAZ ISTRAŽIVANJA	14
4.1. Cilj istraživanja	14
4.2. Uzorak ispitanika	14
4.3. Način prikupljanja podataka	14
4.4. Istraživačke hipoteze	15
4.5. Rezultati i rasprava	15
5. ZAKLJUČAK	22
LITERATURA:	23
PRILOZI I DODATCI:	25
Prilog 1.	25
Prilog 2	26

SAŽETAK

Malešnice, sanatlice, pjesme ranke, pučke su dječje pjesme koje su prisutne u svim narodima i kulturama. One najčešće nastaju u zajedničkoj igri roditelja i djeteta, a u njihovoj izvedbi dijete aktivno sudjeluje uz pokret i glasove jezika koji usvaja. Mnoga su istraživanja pokazala da malešnice imaju vrlo veliku ulogu u razvoju dječjega govora jer je pokret, osobito fina motorika, povezan s razvojem govora. Stoga se one u odgojno-obrazovnoj praksi upravo zato i koriste. U prvom dijelu ovoga rada bit će predstavljen dječji jezični razvoj kao kontekst razmišljanja o malešnicama koje mu mogu biti dobar poticaj, u drugom dijelu bit će riječ o malešnicama i njihovoj ulozi u dječjem odrastanju i u poticanju govorno-jezičnog razvoja djece. U trećem dijelu bit će izloženi rezultati istraživanja stavova odgojitelja o poticajnosti malešnica u dječjem jezičnom razvoju u vrtićkoj odgojno-obrazovnoj praksi. Istraživanje je provedeno internetski, anketnim upitnikom, od 6.listopada do 6.studenoga 2021. Ispitanici su bili isključivo odgojitelji u radnom odnosu. Cilj istraživanja bio je utvrditi jesu li, i koliko, odgojitelji svjesni poticajnosti malešnica u dječjem jezičnom razvoju te koriste li se njima u te svrhe i u kojoj se mjeri koriste. Rezultati istraživanja pokazali su da većina odgojitelja poznaje malešnice i njihovu poticajnost u dječjem jezičnom razvoju: 69,1% ispitanika odgovorilo je da poznaje „malešnice“. Važnosti i uloge malešnica u poticanju razvoja govora svjesno je 70,4% ispitanika. No premda su odgojitelji većinom upoznati s malešnicama i svjesni su njihove vrijednosti za dječji jezični razvoj, njih 40,1% koristi se malešnicama četiri i više puta tjedno s namjerom poticanja dječjega jezičnoga razvoja, dok ih jednom do dva puta tjedno koristi 39,5% ispitanika. Ti rezultati mogu biti prinos promišljanju i unaprjeđivanju odgojiteljske prakse, posebno u području poticanja dječjega jezičnoga razvoja, propitkivanja odnosa teorije i prakse te primjenjivanja provjerenih i djelotvornih metoda u odgojno-obrazovnom radu, a sve s ciljem poticanja rasta i razvoja djece.

KLJUČNE RIJEČI: malešnice, poticanje govorno-jezičnoga razvoja, igre prstima

SUMMARY

Malešnice, sanatlice, ranke songs, folk children's songs that are present in all nations and cultures. They most often arise in the joint play of parent and child, and in their performance the child actively participates with the movement and voices of the language he is acquiring. Many studies have shown that toddlers play a very important role in the development of children's speech because movement, especially fine motor skills, is associated with speech development. Therefore, they are used in educational practice for this very reason. The first part of this paper will present children's language development as a context of thinking about young children that can be a good stimulus, in the second part we will talk about young children and their role in children's growth and in encouraging speech and language development of children. In the third part, the results of the research of educators' attitudes about the stimulation of young children in children's language development in kindergarten educational practice will be presented. The survey was conducted online, with a survey questionnaire, from October 6 to November 6, 2021. Respondents were exclusively employed educators. The aim of the research was to determine whether, and to what extent, educators are aware of the stimuli of young children in children's language development and whether they use them for these purposes and to what extent. The results of the research showed that most educators know children and their stimulation in children's language development: 69.1% of respondents answered that they know "children". 70.4% of respondents are aware of the importance and role of children in encouraging speech development. However, although educators are mostly familiar with children and are aware of their value for children's language development, 40.1% of them use children four or more times a week with the intention of encouraging children's language development, while 39.5% use them once or twice a week. These results can be a contribution to thinking and improving educational practice, especially in the field of encouraging children's language development, questioning the relationship between theory and practice and applying proven and effective methods in educational work, all with the aim of encouraging children's growth and development.

KEY WORDS: nursery rhymes, encouraging speech and language development, finger games

UVOD

Govor upućen djetetu može potaknuti ili osiromašiti njegov govorni razvoj, ali može utjecati na djetetov emocionalni i socijalni razvoj. Dijete se u senzomotoričkoj fazi života nalazi u vrlo osjetljivom razdoblju za usvajanje govora u kojem su važni vanjski poticaji. „Poticati govor kod djeteta, njegovati govor znači razumjeti zakonitosti njegova razvoja, ali i individualnost svakog djeteta, te u skladu s time stvoriti okruženje poticajno za govor“ (Velički i Katarinčić, 2011, 6). Tako u poticajno okruženje ulaze i malešnice. One su zapravo, pučke dječje pjesme koje su prisutne u svim narodima, vrlo su stare, obnavljaju se i traju (Crnković, 1998, 7). Najčešće se pojavljuju i nastaju pri igri roditelja i djeteta. One u sebi osim riječi, sadrže i pokret. Iziskuju i potiču dijete na sudjelovanje i akciju uz pomoć govora i pokreta. Veliku pozornost istraživača dječjega razvoja malešnice imaju u engleskom govornom području, dok je kod nas odnos prema njima „donekle nemaran“ (Crnković, 1998, 8). No ipak, neki su autori uložili mnogo napora i sakupili nekoliko antologija i zbirki pučkih dječjih pjesmica. Neki od autora tih zbirki jesu: Vinko Žganec, Franjo Š. Kuhač, Matko Laginja i Milan Crnković. Osim tradicionalne vrijednosti malešnica, one u sebi imaju i odgojno-obrazovnu, odnosno metodičku vrijednost i funkciju. Kako je spomenuto na početku, one od djeteta traže suradnju, akciju i pokret. Osobito pokret šake i prstiju, no često i cijele ruke ili tijela. Mnoge su studije pokazale da govor najlakše učimo kroz pokret i glazbu. Borchgrevnik (1982 prema Pourkalhor i Tavakoli, 2017) objašnjava da je naša lijeva strana mozga (lijeva hemisfera) zadužena za pretakanje misli u riječi, dok desna strana mozga (desna hemisfera) kontrolira pokret, a zadužena je za problemska rješenja, memoriju i emocije. Većina djece koristi se desnom hemisferom mozga za obradu glazbe, a budući da se većina uputa jako oslanja na obradu lijeve strane mozga, glazba stvara prilike djeci koja imaju razvijeniju desnu orijentaciju mozga. Kako se lijeva i desna hemisfera nadopunjuju i trebaju surađivati pri učenju jezika, igre s pjevanjem pokazale su se idealnima za simultano uključivanje obje hemisfere, što djetetu olakšava i trajno stvara „putove“ informacija i razumijevanja riječi. Preduvjet za sve to jest djetetovo učenje i upoznavanje svijeta rukama, dlanovima i prstima te ušima i očima. Ta su osjetila značajno uključena u razvoj govora. U ovome radu bit će prikazano i istraživanje potaknuto pitanjem koliko se često odgojitelji u odgojno-obrazovnoj praksi koriste malešnicama, svjesno i namjerno, za poticanje razvoja govora u djece, koliko su odgojitelji upoznati općenito s malešnicama te kojim se pjesmicama iz obiteljske predaje koriste u vlastitom odgojno-obrazovnom radu.

2. RAZVOJ GOVORA U DJECE RANE I PREDŠKOLSKE DOBI I NJEGOVA POVEZANOST S MOTORIČKIM RAZVOJEM I S RAZVOJEM GLAZBENIH SPOSOBNOSTI

Prema Velički i Katarinčić (2011) govor je temelj ljudske komunikacije i značajan je za cjelokupan djetetov razvoj. On je također i dio kulture koji se razvija slušajući, govoreći, kroz odnose s okolinom i drugim sudionicima, kroz okruženje (bilo ono poticajno ili manje poticajno). Za razvoj govora najvažniji su govorni aparati; pluća, grlo, nos, usta, usne i jezik. Da bi dijete ovladalo govorom, treba postojati organska osnova za razvoj govora. Pod time se podrazumijeva dobar sluh, govorna motorika, zvukovno zahvaćanje glasova, uobičajena inteligencija, međusobno razlikovanje pojedinih glasova i jezične sposobnosti. Prema svemu navedenome može se zaključiti da se svako dijete individualno razvija i da ga je pri tom razvoju potrebno promatrati cjelovito, bez obzira što se može govoriti o predvidljivim i za svu djecu karakterističnim fazama razvoja govora, a o čemu će biti riječ u nastavku teksta.

2.1. Razvoj govora

Razvoj govora možemo pratiti kroz dva osnovna razdoblja. To su (prema Starc, Čudina-Obradović, Pleša, Profaca, Letica, 2004, 27):

1. Predverbalno razdoblje - od rođenja do prve smislene riječi, a po nekima do prve rečenice.

2. Verbalno razdoblje – od prve smislene riječi/rečenice do automatizacije govora (oko desete godine) i dalje (bogaćenje rječnika, složenije rečenice, kultiviranje govora).

U predverbalnom razdoblju stvaraju se preduvjeti za daljnji razvoj govora i jezika. U tom razdoblju razlikuje se nekoliko faza.

Prva faza traje od rođenja do drugog mjeseca života u kojem se dojenče glasa krikovima, plačem i refleksnim glasanjem. To refleksno glasanje dojenčeta prema Škariću (1988) odraz je fiziološkog stanja dojenčeta, tj. ugone ili neugode. Glasanja u toj fazi majke i okolina shvaćaju kao signale djetetovih osjećanja.

Početak drugog mjeseca života dojenče počinje spontano proizvoditi jednostavne vokalne zvukove, čime započinje faza gukanja ili druga faza. Gukanje je povezano isključivo s

osjećajem ugone i prisutno je u sve djece svijeta, neovisno o rasi, kulturi i jeziku te je prisutno čak i u djece oštećena sluha. Vrlo brzo gukanje se počinje mijenjati pod utjecajem okoline; kada obitelj govorno reagira na gukanje uz smiješak i/ili oponašanje, dijete će u njihovoj nazočnosti više gukati, pa se tako počinju pojavljivati prvi elementi komunikacije. Dijete razvija svijest o izmjeni redosljeda kao načina verbalnog komuniciranja. Pri gukanju dijete oponaša intonaciju odraslog, s vremenom se reakcije produljuju, postaju složenije i ritmičnije. Dojenče vrlo rano počinje uspostavljati slušnu kontrolu nad glasovima koje proizvodi. Oko 2. mjeseca najprije počinje stjecati kontrolu nad intenzitetom glasa. Tijekom 3. i 4. mjeseca stječe kontrolu nad visinom glasa, a tijekom 5. mjeseca uspostavlja kontrolu nad izgovorom glasovnih sekvenci, kako navode Vasta, Hait i Miller (1998). U ovoj fazi gukanja osim pojave oponašanja pojavljuje se i aktivan smijeh koji je također vid komunikacije.

U trećoj fazi, koja traje otprilike od 4. do 8. mjeseca, pojavljuje se brbljanje i glasovne igre. Javlja se početno slogovno glasanje produljenih slogova (baaa, maaa, taaa) koje kasnije prelazi u slogovno brbljanje, odnosno ponavljanje slogova uz slušnu kontrolu (Velički i Katarinčić, 2011).

Četvrta faza traje do otprilike prve godine djetetovog života kada je slogovno brbljanje aktivno. To su kombinacije glasova koje nalikuju artikuliranim riječima (be-ba, ta-te) pa često bliža okolina doživljava to slogovno brbljanje kao djetetove prve riječi.

Faza slogovanja počinje u 6. mjesecu života. Nakon 8. ili 9. mjeseca slogovno glasanje je bogatije, dijete spaja različite slogove te ih izgovara sa značenjem, pri čemu se razvija i samo razumijevanje govora. „Tek kada dijete prijeđe iz ove predverbalne faze, faze gukanja, a ritam slogova pretvori se u ritam riječi, dijete ulazi u verbalnu fazu i možemo reći da je progovorilo“ (Velički i Katarinčić, 2011, 10). To se obično događa od 10. do 15. mjeseca života kada se javljaju holofaze, odnosno rečenice od jedne riječi, koje su specifične za ovu verbalnu fazu djeteta. Te su prve riječi dvosložne, a po vrsti riječi uglavnom su imenice. Dijete uz holofaze, geste, mimiku i u poznatoj situaciji zapravo vrlo dobro komunicira s okolinom. Odaziva se na ime i neprestano usvaja nove riječi. Do druge godine života ima fond od pedesetak riječi, još se uvijek koristi rečenicom od dvije riječi koje su ključne za poruku. Takav se način govora naziva „telegrafski govor“. Potom počinje naglo usvajanje gramatike i naglo napredovanje u razvoju govora. S otprilike, tri i pol godine, prema Škarić (1988), dijete u govoru rabi sve vrste riječi, ima rečenicu od tri i više riječi, dobro vlada osnovnim govornim disanjem i primjenjuje glavninu gramatičkih pravila te možemo reći da je dijete savladalo osnovu materinskog jezika.

Dijete je od svoje treće godine sposobno smišljati priče i planirati. Kod smišljanja priča kreće od poznatih činjenica iz vlastitog iskustva, upliće izmišljene stvari, događaje i bića. Također stvara neologizme – riječi koje su usklađene s gramatikom jezika no nisu potvrđene u standardnom rječniku – kako bi njima nadomjestilo riječi koje mu nedostaju. Pa će tako za rezanje škarama reći škarati, ili za zebdu šareni konj, za zakopčati papuče na čičak začičkati itd. Od 4. godine djeca dobro vladaju govorom i uživaju u govornim igrama; pričaju priče pogrešno (namjerno), smiješno, nelogično ili besmisleno. Igraju se u ulogama te imaju osjećaj za ritam i melodiju jezika. Ovo je razdoblje specifično i po djetetovim mnogobrojnim pitanjima, pri čemu odrasli ima veliku i važnu ulogu odgovaranja na sva postavljena pitanja jer time dijete širi svoju spoznaju te razvija znatiželju i spremnost na istraživanje.

Odlaskom u školu dijete započinje sustavno usvajanje pisanog jezika, iako se to neformalno počinje događati i prije šeste ili sedme godine (Starč i sur., 2004).

2.2. Međuovisnost govora i motorike

Učenje nastaje tijekom interakcije sa svijetom. „Dok primamo osjetilne podražaje i krećemo se, neuroni, jedni prema drugima, stvaraju produžetke koje zovemo dendriti. Dendriti omogućuju komunikaciju između živčanih stanica. Neuronske grupe oblikuju obrasce komunikacije koji postaju komunikacijski putovi, a korištenjem se pretvaraju u 'brze prometnice' kojima lako pristupamo i djelujemo na svijet. Taj proces povezivanja živčanih stanica i stvaranja neuronske komunikacijske mreže je, zapravo, učenje i razmišljanje“ (Hannaford, 2007, 23). Prema tom objašnjenju Hannaford (2007) govori da učenje, mišljenje, kreativnost i inteligencija nisu samo moždani procesi nego i procesi koji uključuju čitavo tijelo. „Osjetila u tijelu su ta koja mozak opskrbljuju informacijama o okruženju, iz kojih se oblikuje razumijevanje svijeta i iz kojih se crpi pri stvaranju novih mogućnosti“ (Hannaford, 2007, 15). Djeca od rođenja pokazuju interes za tjelesno kretanje, što je jedna od osnovnih ljudskih potreba. Tjelesna aktivnost od iznimne je važnosti za pozitivan psihofizički rast i razvoj, zdravlje, opće sposobnosti djeteta i samopoštovanje, ona pridonosi regulaciji tjelesne težine ali i prevenciji bolesti u odrasloj dobi, kako dokazuju mnoga istraživanja. „Pokreti aktiviraju neuronske veze u čitavom tijelu, pretvarajući ga u instrument učenja“ (Hannaford, 2007, 18). Tako dijete kroz pokret i fizičku aktivnost usavršuje grubu motoriku; kontrolira držanje glave, pokrete ruku, nogu, okretanje trupa, itd. Često usporedno uz vježbanje grube motorike počinje vježbati i usavršavati i finu motoriku koja se odnosi na koordinaciju oko – ruka. Puzanjem se

dijete uči fokusirati na predmete koje želi dohvatiti, a time vježba osjetilo vida, ali i finu motoriku, koordinaciju oka i ruke, što je važan preduvjet za kognitivni razvoj i razvoj govora. Prije negoli progovori, dijete rukama, dlanom i prstima uzima neki predmet, promatra ga te stavlja u usta kako bi ga upoznalo i istražilo. Kasnije se korištenjem pincetnog hvata, tj. kada predmete uzima palcem i kažiprstom, priprema za fino kontroliranje šake i prstiju koji su važni za baratanje olovkom ili drugim finim alatima. Međuovisnost fine motorike i govora dokazala su mnoga istraživanja. Znanstvenica Kolzowa 1975. godine provela je istraživanje u trajanju od nekoliko tjedana s djecom jasličkog programa, a koje Velički i Katarinčić (2011, 21) ovako prenose: „Ruska psihologinja Kolzowa navodi istraživanje koje je bilo provedeno na djeci staroj od 10 do 15 mjeseci podijeljenoj u tri skupine. U sklopu jasličkog programa sa svakom skupinom djece dnevno su dvije i pol minute provođene govorne vježbe. Za prvu skupinu to je bio jedini poticaj. Druga je skupina, osim toga, obavezno 20 minuta provodila na podu u pokretu. S trećom skupinom ciljano su provođene igre prstima uz govorenje stihova u trajanju od 20 minuta. Nakon nekoliko tjedana provjereni su rezultati. Kod prve skupine reakcija na glas odgojitelja bila je odgođena, kod druge skupine uočena je brža reakcija na glas te je primijećeno oponašanje pojedinih glasova. Djeca treće skupine već su nakon nekoliko dana provođenja reagirala na glas odgojitelja i u vrlo visokom postotku oponašala glasove.“ Djeca su isto tako primjenjivala naučene pokrete prstima i u slobodnoj igri, pa Kolzowa (1975 prema Velički i Katarinčić, 2011, 21) nakon provedenog istraživanja zaključuje: „Kad govorimo o razdoblju pripreme za aktivni govor djeteta, ne smijemo uvažavati samo trening govornog aparata, već moramo misliti i na pokrete prstiju.“ Koliko je pokret važan za govor i u govoru, dokazuje i zanimljivost da se naši dijelovi središnjeg živčanog sustava, tj. moždane stanice zadužene za govor, nalaze na istom mjestu kao i naši zrcalni neuroni odgovorni za upravljanje pokretom. „Tjelesni pokreti i emocionalna sigurnost od najranijeg djetinjstva i tijekom cijeloga života igraju važnu ulogu u stvaranju mreže živčanih stanica koja je temeljna podloga učenja“ (Hannaford, 2007, 16). Dok rastemo, krećemo se i učimo, stanice živčanog sustava povezuju se u vrlo složene obrasce neuronskih putova. Oni se tijekom života organiziraju i reorganiziraju, omogućavajući nam pri tom veću sposobnost primanja vanjskih podražaja i izvođenja poslova u ljudskome životu. U slučaju oštećenih neurona, drugi neuroni se mogu „ubaciti“ i preuzeti izgubljenu funkciju. Naše je tijelo „posrednik“ učenja jer prikuplja kroz osjete informacije kojima nas obavještava o svijetu oko nas. Kretanjem u prostoru, slušanjem, oponašanjem, gledanjem, osjećanjem i kušanjem stvaramo u mozgu predodžbe koje „proizlaze iz usvojenih obrazaca u svim područjima mozga“ (Hannaford, 2007, 36). Autorica Hannaford (2007) predodžbe potkrepljuje primjerom riječi „kamion“. Kada čujemo tu riječ sva naša iskustva s

kamionima bude se u obliku predodžbi (teža vozila, bučna, opasna, veliki kotači, miris nafte, osjećaj vožnje u jednome od njih, kakav je osjećaj kad prođu pored nas na cesti, pa čak i doživljaj kamiona kao produžetka naše moći). Iz tih predodžbi osmišljavamo novo učenje, na različite načine povezujemo upamćene predodžbe i stvaramo nove ideje. To je primjer kako naš mozak pamti, povezuje informacije i iskustva. Na tom se primjeru pokazuje koliko je važno učenje kroz doživljaj i iskustvo cijelim tijelom – kada svim svojim osjetilima upoznamo, osjetimo, iskusimo, doživimo novu riječ, situaciju, hranu, događaj i slično. Važno je da dječje osjetilno okruženje bude što bogatije jer ako je ljudska sloboda istraživanja veća time će i obrasci za učenje, razmišljanje i kreativnost biti složeniji (Hannaford, 2007).

2.3. Uloga glazbe u razvoju govora

Glazba govori sedam jezika, jedna je od narodnih uzrečica. A da je glazba ona koja liječi sve (dušu i tijelo) potvrđuje još i Pitagora koji je smatrao da glazbom i pjevanjem možemo vježbati pamćenje, liječiti poremećaje u ponašanju te održavati harmoniju duha i tijela. Autorica Šmit (2001) u svojoj knjizi *Glazbom do govora* objašnjava i naglašava nedjeljivu povezanost između vrednota glazbenih i jezičnih elemenata govorenog jezika. „Vrednote govornog jezika: intonacija, ritam, intenzitet, napetost, pauza, tempo, gesta i realni kontekst, značajke su globalne lingvističke ekspresije“ (Šmit, 2001, 12). „Riječi postaju glazba i pokret kao što su to postale vrednote govornog jezika ujedinjene na višem kvalitativnom stupnju. Na tom stupnju nestaju granice u jezičnom izrazu između zvuka i pokreta izgovorene riječi, između zvuka i pokreta vrednota govornog jezika, i između zvuka i pokreta u glazbi“ (Šmit, 2001, 14). Osnovne strukturne sastavnice govora jesu intonacija, ritam, intenzitet, napetost i pauza, a te sastavnice povezane su s ljudskim tijelom koji svojim pokretom stvara zvuk. Osim toga, ljudsko je tijelo osjetljivo na niske frekvencije koje služe kao temelj za ritam i melodiju govora. Nikolić (2018) navodi kako su istraživanja pokazala da umjetničko obrazovanje ima veći utjecaj na razvoj mozga ako su mu djeca izložena u ranijoj dobi. Važno je imati na umu i to kako još u majčinoj utrobi beba sluša majčine otkucaje srca (ritam) koji su vrlo niske frekvencije, te se već tada i prije rođenja mozak priprema za govor. „Ritam i pjevni glas vrlo su bliski i potrebni za dobar i pravilan razvoj govora djeteta – oni su njegov prvi zvučni doživljaj“ (Šmit, 2001, 17). Djeca od rođenja nastavljaju doživljavati ritam i pjesmu (pjevni glas) kroz uspavanke, igre prstima, pokretnim igrama, brojalicama, dječjim pjesmicama, uključujući se u ritam života (u obitelji, u vrtiću, i slično), kroz puzanje i prve korake do hodanja i tračanja. Može se primijetiti da su

malešnice u ranom djetinjstvu neizostavan dio djetetova života. Glazba i njezina struktura koja je gotovo ista kao u govorenom jeziku, pomaže i djeci oštećena sluha. Glazbena stimulacija koja uključuje glazbeni ritam, koji je različit od govornog ritma jer se glazbeni ritam temelji na izmjeni teške i lake dobe, pomaže i djeci oštećena sluha omogućavajući im govornu percepciju (Šmit, 2001). U postupke glazbene stimulacije ubrajaju se igre ritmova, slogovi u ritmu brojalica, pjevane brojalice, ritmovi za korekciju glasova i grupe glasova, uvođenje riječi i rečenice u ritmičku strukturu i govorna struktura (Šmit, 2001). Autorica objašnjava da upravo razvijajući osjećaj za ritam utječemo na razvijanje samokontrole i obuzdavanja motoričnosti, na uravnoteženje afektivnosti te pridonosimo otklanjanju ili ublažavanju govornih smetnji i ublažavanju pretjerane emocionalne reakcije. Osim ritma, za razvoj govora važna je i intonacija, koja je različita u govorenom jeziku i pjesmi. Nikolić (2018) donosi rezultate brojnih istraživanja u kojima se pokušala dokazati povezanost između glazbenoga obrazovanja i kognitivnoga razvoja. Istraživanja su pokazala da ritamska poduka ima utjecaj na razvoj određenih matematičkih vještina i vještina čitanja, a praćenje jednostavne notacije uz glazbeno izvođenje može olakšati čitanje i razumijevanje pročitana. Koutsoupid i Hargreaves (2009 prema Nikolić, 2018) nakon istraživanja zaključuju da je uspješnost u testovima kreativnoga mišljenja veća kada djeca imaju priliku za improvizaciju nego kad ovladavaju sadržajima strogo određenim načinom. Istraživanja koja su pokušala doznati kako glazbeni stimulansi utječu na psihomotorni razvoj djeteta, kako prenosi Nikolić (2018), otkrila su kako su ona djeca koja su imala glazbene aktivnosti pokazivala lakoću pokreta, bolju motoričku koordinaciju i bolju vokalizaciju tonalnih i ritamskih obrazaca nego ona djeca koja nisu bila obuhvaćena glazbenim programom.

„Svako dijete posjeduje u sebi instinkt za ritam koji je bogat, ali neoblikovan i neobuzdan. Zadatak je odgojnog procesa da taj latentni ritmički instinkt oblikuje, da ga neprestano pobuđuje, čuva, njeguje i razvija“ (Šmit, 2001, 23).

3. MALEŠNICE I NJIHOVA POTICAJNOST ZA DJEČJU JEZIČNI RAZVOJ

Malešnice su prvi lirski tekstovi s kojima se dijete susreće. „Stvaraju ih odrasli u neposrednom dodiru s djetetom i nadahnuti ponašanjem djeteta, zadovoljavajući djetetove potrebe i uživljavajući se u njegov osjećajni svijet.“ (Crnković i Težak, 2002, 155). Ono najposebnije kod malešnica jest što uvijek proizlaze iz igre i ne dopuštaju djetetu da ostane pasivan promatrač u toj igri, već ono nužno mora sudjelovati, aktivno povezujući riječi i pokrete, te tako aktivirati više osjetila odjednom. Najdužu tradiciju njegovanja i proučavanja malešnica (eng. *nursery rhymes*) ima englesko govorno područje. Prema Crnković i Težak, malešnice svih naroda imaju mnoge sličnosti u motivima i izrazu, no ipak one imaju svoje posebnosti i „vlastitu dušu“ (Crnković i Težak, 2002, 155) te tako prenose iz generacije u generaciju, iz stoljeća u stoljeće, karakteristične crte i fizionomije naroda. Stoga i kroz lirske tekstove namijenjene djeci možemo saznati što se u tom narodu događalo, koje su teme bile aktualne i važne. Malešnice ostavljaju dubok trag u čovjeku, usijecaju se u pamćenje i čovjek ih nosi od svoje mladosti do odraslosti, kada i sam postaje roditeljem ili djedom i bakom. Tada kao potpuno prirodna pojava iz čovjeka izlaze pjesmice i igre, uspavanke i hincalice koje je i sam učio i zabavljao se kao dijete. Na taj se način, uz prisjećanje djetinjstva i pobuđivanje emocija i osjećaja, sjećanja svoje nevine dobi, prenose pjesmice na nove generacije, pri čemu se stvaraju nove uspomene sa svojim djetetom ili unukom.

U svojoj knjizi *Hrvatske malešnice* (1988) Milan Crnković okarakterizirao je odnos hrvatskih istraživača književnosti i istraživača djetinjstva prema pučkim dječjim pjesmama donekle nemarnim. No autor govori i o tome da se malešnice slabo njeguju u institucijskom odgoju i obrazovanju djece, da one ne žive intenzivno u vrtićima i nižim razredima osnovne škole. Napominje i to da su se 1918. godine u Hrvatskoj tradicionalne vrijednosti sustavno potiskivale prešućivanjem ili razvijanjem podrugljivog i negativističkog stava (Crnković, 1988). Ipak, danas je moguće reći da se stvari polako mijenjaju, tradicija i tradicionalne vrijednosti ponovo postaju važne, smislene i cijenjene, pa i malešnice napokon dobivaju zasluženu pozornost.

Odnos prema pučkoj i tradicijskoj kulturi, o kojemu je pisao Crnković (1988), odveo je hrvatske pučke pjesme gotovo u zaborav. Navodi Crnković (1988) da je u nekoliko godišta *Zbornika za narodni život i običaje južnih Slavena* izišlih prije 1918. zabilježeno više hrvatskih malešnica nego u svim godištima nakon 1918. godine. Na svu sreću Vinko Žganec je

prikupljajući narodne popijevke Međimurja, Podravine i Hrvatskog zagorja prikupio i zabilježio mnoge pučke dječje pjesme. Sljedeći sakupljač pučkih dječjih pjesama bio je Ivan Zovko. On je u tadašnjem listu *Bršljan* 1897. godine, objavio 22 pjesme sakupljene „po Bosni“. Pučke dječje pjesme nalaze se i kod Franje Š. Kuhača u njegovoj *Pevanci* koja je izdana 1885. Također, nalaze se i u zbirci pjesama Matka Laginje *Hrvatske pučke narodne pjesme što se pjevaju u Istri i na kvarnerskih otocima* izdanoj 1879. i 1880. Fran Kurelac 1871. godine izdaje zbirku narodnih pjesama *Jačke* u kojima se nalaze i dječje pjesme. Milan Crnković težio je obuhvatiti sve pučke dječje pjesme i stvoriti sustavnu antologiju hrvatskih pučkih pjesama, što je i pokušao u svojoj knjizi *Hrvatske malešnice dječje pjesme pučkog izvorišta* 1998. Smatrao je da će se tek izlaskom takve sveobuhvatne antologije moći ustvrditi ukupni fond, izabrati barem pedesetak reprezentativnih i najboljih pjesama za praktičnu upotrebu (Crnković, 1998). Možemo reći da je Milan Crnković jedan od najzaslužnijih osoba za oživljavanje hrvatskih dječjih pučkih pjesama, onaj koji je sve svoje napore uložio za ponovno oživljavanje i pridavanje važnosti dječjoj književnosti i pučkim dječjim pjesmama.

3.1. Naziv „malešnice“

U Engleskoj se za pučke dječje pjesme s početka koristio naziv „Tommy Thumb's songs“ ili „Mother Goos's songs“. Tek 1824. godine prvi se put spominje naziv „nursery rhymes“, prema Crnković (1998). Američka je istoznačnica „Mother's Goose rhyme“. U Hrvatskoj dječje pučke pjesme imaju mnogo više naziva i mnogo je vremena prošlo do ustaljivanja jednoga. Vinko Žganec i Franjo Kuhač nazivaju ih „dječje popijevke“. I sam Vinko Žganec kolebao se između „pučke popijevke“ i „narodne popijevke“ uz dodatak „dječje“. Problem je bio u tome što su ti nazivi obuhvaćali pjesme koje se pjevaju, a mnoge se dječje pjesme zapravo recitiraju, što govore i sam Kuhač i Žganec. Marija Grubešić u naslovu ciklusa dječjih pjesama objavljenih u Bršljanu 1893. godine, koristi se nazivom „pjesme iz zabavišta“. Taj izraz zapravo najbolje odgovara nazivu nursery rhymes jer nursery u prijevodu znači zabavište, vrtić. No i taj je pokušaj propao jer u hrvatskom shvaćanju zabavište ima šire značenje od „mjesto za igru“. Najprihvaćeniji izraz dao je Ivan Zovko koji ih zove „dječjim pjesmicama“. Taj je izraz uz dodatak „hrvatske narodne“ ili „hrvatske pučke“ najkorišteniji i najustaljeniji izraz koji pronalazimo u literaturi o dječjoj književnosti. Milan Crnković (1998) navodi kako je nedostatak tog izraza u riječi „dječji“ čija je namjena i uporaba šira od riječi nursery. Zanimljiv naziv „djetinje igračke pjesmice“ dao je Stjepan Širola. On pojmom

„igračke“ želi naglasiti povezanost tih pjesmica s igrom. Pod tim ih naslovom izdaje u Bršljanu 1890. godine. Taj se naziv nije ustalio iako je bio vrlo blizu obuhvatnog pojma i značenja nursery rhymes. Naziv „peškalice“ ili „sanatalice“ navodi Ivan Klarić koji je 1912. godine pod tim nazivom objavio 70 dječjih pjesama koje je sakupio u tadašnjoj „turskoj Hrvatskoj“. On je tvrdio da ih tako naziva narod, a Akademijin rječnik to potvrđuje. Stoga Crnković (1998) zaključuje da bi ti izrazi, osobito izraz „sanatalice“ mogli konkurirati za opći naziv hrvatskih nursery rhymes i to iz sljedećih razloga: „1. sanatalica je u tom značenju potvrđena u narodu; 2. značenjem obuhvaća stvarno i nestvarno, neobično, pričanje; 3. upućuje na prisutnost odraslog, neodređenog pojedinca iz naroda koji priča djeci; 4. podrazumijeva određenu vrstu igre, a i nekakvu vezu sa snom“ (Crnković, 1998, 10). Ovaj se naziv u manjoj mjeri koristi, pomalo je zaboravljen. Ipak, najustaljeniji i najprihvaćeniji izraz uz još nekoliko inačica, ponudio je sam Milan Crnković (1988) „hrvatske pjesme mališanske, mališanke, mališnice ili malešnice“, a prema pridjevu malešan. Logikom prijenosa značenja, prema ustaljenim izrazima za šljivu ranku, dunju ranku, ovcu ranku, itd., Crnković je predložio i izraz „hrvatske ranke“ (pjesme ranke), koje označuju pjesme namijenjene najranijoj dječjoj dobi.

Izrazi koji su i danas u upotrebi kad je o ovoj vrsti dječje književnosti riječ, jesu: „hrvatske pučke pjesme“, „hrvatske pučke pjesme za najmlađe“ te najrašireniji „malešnice“. U literaturi kao podvrste malešnica pronalazimo i nazive kao što su: uspavanke, uspavalice, bajalice, brojalice, razbrajalice, nabrajalice, tepalice, molitvice, pitalice, rugalice, zagonetke ili zagonetalice, pjesme za igru ili igralice za kolo, cupkalice, hincalice, izmišljalice, zamišljalice, oponašalice, dodirivalice, nagomilavalice ili nabrajalice, jezikolomilice (Crnković i Težak, 2002, 157).

3.2. Uloga malešnica u poticanju govora

Poticanje govora jedna je od važnih tema koja se sve više pojavljuje u problematici i fokusu znanstvenih istraživanja, jer su mnoge studije pokazale da se današnje mlade generacije baš u toj govorenoj komunikaciji pokazuju vrlo lošima, a također je sve prisutnija pojava govorno-jezičnih teškoća. Zašto je to tako, kao najčešći uzrok spominje se manjak komunikacije i nedostatak govorne interakcije, utjecaj medija te neprimjereno zadovoljavanje stvarnih dječjih potreba u predškolskom razdoblju, kao temelja za razvoj govora. Ti su zaključci veoma zabrinjavajući.

U kontekstu važnosti utjecaja motorike i fine motorike šake na dječji govor i pismenost, treba imati na umu važnu ulogu koju u tome ima poticajna okolina. Gauthier i Lejeune (2008) složili su sa da je učenje slušanja u izravnom odnosu s učenjem jezika. Pri vršnjačkoj interakciji, komunikaciji, dijete je u procesu razlikovanja zvukova i uključivanja mentalnih procesa razumijevanja poruke. To se događa potaknuto šaptanjem, pjevanjem, govorenjem i vikanjem kojima se mogu proizvesti varijacije riječi sa različitim zvukovima. U tom procesu djeca istražuju ritmičke sekvence, ponavljaju riječi i rečenice i slušaju zvukove. Osim međuvršnjačke komunikacije, važna je i komunikacija odraslih, napose roditelja, s djecom. Istraživanja također pokazuju da je vrijeme koje roditelji s djecom provode u aktivnom razgovoru sve kraće. Prema europskim istraživanjima koje iznosi Borbonus (1997) majka u prosjeku s djetetom razgovara dvanaest minuta na dan. Danas možemo pretpostaviti da je to vrijeme još kraće. Malešnice su se pokazale odličnim alatom u kojem djeca prvenstveno uživaju i raduju se, ali se i kreću i na posljetku razvijaju govor. Velički (2011), oslanjajući se na Fröbela, navodi 6 aspekata poticajnosti malešnica za ukupan dječji razvoj. To su:

- a) Emocionalni aspekt – igre prstima djeci čine radost te ih djeca s oduševljenjem oponašaju.
- b) Motorički aspekt – igre rukama zahtijevaju od djece određene oblike pokreta, određene forme (npr. kod nekih pjesmica brze i međusobno suprotne pokrete, ili povezane motoričke uzorke, ili određeni redoslijed prstiju). To poticanje motoričkih radnji usko je povezano s kasnijim postignućima u predpisačkim i predčitčkim vještinama (povezanost glasova i pokreta, slova, redoslijed riječi u rečenici).
- c) Senzorički aspekt – igre prstima omogućuju povezivanje različitih osjetilnih sustava u svrhu promatranja i kontrole pokreta (koordinacija oko – ruka).
- d) Kognitivni aspekt – igre prstima zorno prikazuju tijek radnje, uzrok i posljedicu. Tekst malešnice u stihove pretače konkretno dječje iskustvo koje dijete u stvarnosti mora proživjeti.
- e) Neuropsihološki aspekt – igre prstima pospješuju koordinaciju lijeve i desne ruke. One zahtijevaju tu koordinaciju u raznim varijantama: paralelan položaj ruku, npr. korištenje i lijeve i desne ruke podjednako i ravnomjerno, zatim poticanje pokreta dominantne i nedominantne ruke, prelaženja središnje linije tijela (lijeva ruka prelazi na desni dio tijela) – što potiče lateralizaciju te bolju koordinaciju lijeve i desne moždane polutke.

f) Jezični aspekt – malešnice zahtijevaju promišljeno i ciljano korištenje govornih oblika koji su sadržani u stihovima. To se odnosi na sve vrednote govorenoga jezika: intonaciju, ritam, tempo, pauze. Djeca tako koriste različite modulacije glasa, kao što je gore navedeno, pamte redosljed (serijalitet, važan radi kasnijeg uočavanja redosljeda glasova u riječima, glasovne analize i sinteze), bogate rječnik itd.

Prema Pourkalhor i Tavakoli (2017) *nursery rhymes* jednostavna su poezija u prirodi, napisana određenim jezikom koji mala djeca mogu naučiti i uživati. Većina dječjih pjesmica može se podijeliti u nekoliko redaka s posebnim taktovima, ritmovima koji zapravo pomažu djeci da imaju bolju pozornost. Zato, ne samo da djeca uživaju u pričanju i izmišljanju vlastitih pjesmica, već oni i rado slušaju dječje pjesmice, malešnice.

Prema Velički i Vignjević (2011) malešnice od djece zahtijevaju ciljano i promišljeno korištenje govornih oblika sadržanih u stihovima (tempo, ritam, intonacija i pauza). Istovremeno djeca koriste različite modulacije glasa, pamte redosljed, bogate rječnik i sl. Pamćenje redosljeda riječi, kitica ili pokreta važno je zbog kasnijeg uočavanja redosljeda glasova u riječima odnosno sinteze i analize riječi. Stoga autorice navode i metodičke aspekte igara prstima. One se, prema Velički i Vignjević (2011) u metodičkoj literaturi najčešće dijele na dvije podvrste. To su: igre koje se izvode samo rukama i igre koje se izvode uz pomoć ruku i nekog dodatnog sredstva. U ovu drugu skupinu spadaju igre sjena, igre prstnim lutkama, ginjol-lutkama, igre sa špagom. Pri izvođenju igre prstima, jezičnu ulogu, osim samog teksta malešnice, ima i odgojitelj koji predstavlja govorni uzor. Zato je iznimno važno da se odgojitelj prije izvođenja igre dobro upozna s tekstom malešnice i njezinom motoričkom izvedbom. Tekst malešnica treba izgovarati polagano, vrlo izražajno, a pri napetim trenucima potrebno je mijenjati tempo govorenja, podizati i spuštati glas, dok pokreti moraju slijediti radnju (Arndt i Singer, 1980, 32 prema Velički i Vignjević, 2011).

Koncentracija djece pri izvođenju igre i njezinih pokreta važan je čimbenik, kako bi djeca mogla pravilno izvesti i ponoviti radnju vježbajući preciznost i pravilno ponavljanje tijekom cijele radnje. Pri čemu, kako navode Velički i Vignjević (2011), djeca povezuju pokret i govor na najučinkovitiji način. Smijeh i radost u igri potiču djecu na opetovano i mnogobrojno ponavljanje, dok prisila čini upravo suprotno te stvara odbojnost djetetu prema igri s prstima i igri općenito. Stoga prisile u ni jednom pogledu igre ne bi smjelo biti, kao ni prisile ponavljanja teksta malešnice za odraslom osobom (odgojiteljem) kako bi ju djeca naučila na pamet. To se sve događa prirodno, u opuštenoj i slobodnoj atmosferi igre u kojoj dijete brojnim pokušajima i pogreškama, kroz radost i smijeh izgovara glasove i riječi, prati radnju govorom, pri čemu

doživljava unutrašnje obogaćenje. Na ovakav način, prirodno naučene tekstove, igre s prstima i sl. dijete puno duže (ako ne i trajno) pamti.

Bryant, Bradley, Maclean i Crossland (1989) govore o malešnicama kao još jednoj od mogućnosti poboljšanja fonoloških vještina u djece. Osim toga rima je gotovo neizbježna u malešnicama, što djetetu stvara mogućnost uočavanja i učenja o rimi. Rima i aliteracija su značajni fonološki fenomeni koje dijete, prema Bryant i sur.(1989), koje ima razvijen osjećaj za rimu i aliteraciju lako prepoznaje i na određenoj razini shvaća da različite riječi i različiti slogovi imaju zajednički segment zvuka. Osim toga, malešnice imaju ulogu i kada dijete uči čitati. Još prije nego dijete nauči čitati, prema Bryant i sur. (1989), dijete stvara osjećaj za rimu i aliteraciju pomoću malešnica, te zaključuju da ako takav utjecaj imaju na dijete prije čitanja, sličan efekt imaju i u procesu učenja čitanja. U longitudinalnom istraživanju koje su proveli Bryant i sur. u trajanju od tri godine, u kojem su željeli uspostaviti odnos između izvornog znanja djece o dječjim pjesmama i njihova napretka nekoliko godina kasnije u učenju čitanja i slovanja, te su pokušali povezati ove dvije vještine i objasniti ih terminom utjecaja znanja dječjih pjesmica na dječju fonološku osjetljivost. Na kraju istraživanja zaključili su da rezultati pokazuju snažnu i trajnu povezanost između ranog poznavanja dječjih pjesmica i njihovih aspekata za jezični razvoj kasnije. Partiture za dječje pjesme povezane su s razvojem fonološke osjetljivosti tijekom sljedeće dvije do tri godine te su kroz tu osjetljivost povezani s uspjehom djece u učenju čitanja i sricanja.

4. PRIKAZ ISTRAŽIVANJA

4.1. Cilj istraživanja

Cilj ovog istraživanja bio je ustvrditi koliko su odgojitelji svjesni poticajnosti malešnica u odgojno-obrazovnoj praksi te u kojoj mjeri ih koriste u svom odgojno-obrazovnom radu. Također se pokušalo dobiti uvid u to koriste li odgojitelji malešnice iz vlastite obiteljske predaje u svojem odgojno-obrazovnom radu.

4.2. Uzorak ispitanika

Kako bi se dobio uvid u stvarnu i trenutačnu sliku prisutnosti malešnica u odgojnoj praksi, ispitanici su bili isključivo odgojitelji u radnom odnosu. Težnja je bila prikupiti podatke iz svih županija Republike Hrvatske. Nakon provedene ankete koja je mjesec dana bila internetski dostupna, došlo se do broja od 152 ispitanika.

Najveći broj ispitanika (27,6%) ima 5 do 10 godina radnog iskustva, nakon njih slijede ispitanici sa više od 20 godina radnog iskustva, njih 23,7%, zatim 19,7% ispitanika sa 11 do 15 godina radnog iskustva, 18,4% sa manje od 5 godina radnog iskustva te 10,5% sa 16 do 20 godina radnog iskustva.

Najveći broj ispitanika radi u gradu Zagrebu, njih 55,3% a u zagrebačkoj županiji njih 28,3%. Iz karlovačke županije bilo je 9,2% ispitanika, 3,9% iz vukovarsko-srijemske županije, 2% iz bjelovarsko-bilogorske županije, 0,7% iz šibensko-kninske županije te isto toliko 0,7% iz kopriivničko-križevačke županije.

4.3. Način prikupljanja podataka

Podatci su prikupljeni internetskim anketnim upitnikom formiranim od 18 pitanja zatvorenog i otvorenog tipa. Stavovi su ispitivani metodom Likertove ljestvice od pet stupnjeva (u potpunosti se slažem, uglavnom se slažem, niti se slažem niti ne slažem, uglavnom se ne slažem, uopće se ne slažem). Popunjavanje anketnog upitnika

bilo je potpuno anonimno, a upitnik je dijeljen preko društvenih mreža, WhatsApp kontakata te mailom.

4.4. Istraživačke hipoteze

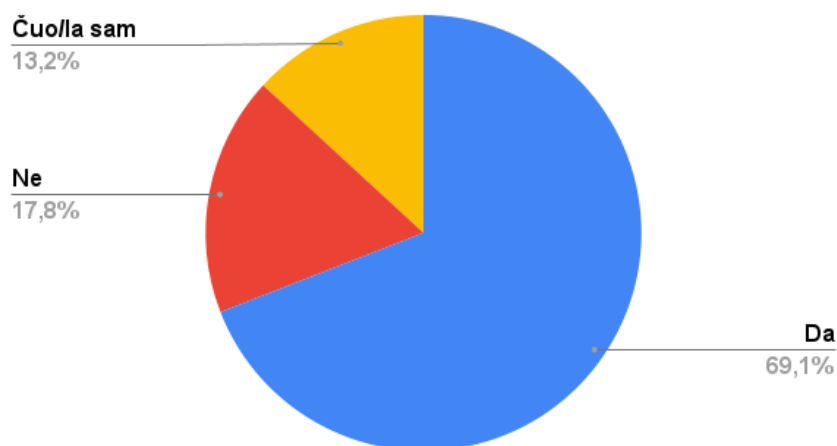
Na početku istraživanja postavljene su sljedeće istraživačke hipoteze:

1. Odgojitelji poznaju malešnice.
2. Odgojitelji znaju za korisnost malešnica u poticanju dječjeg jezičnog razvoja.
3. Odgojitelji primjenjuju malešnice u svom odgojno-obrazovnom radu u svrhu poticanja dječjeg jezičnog razvoja.

4.5. Rezultati i rasprava

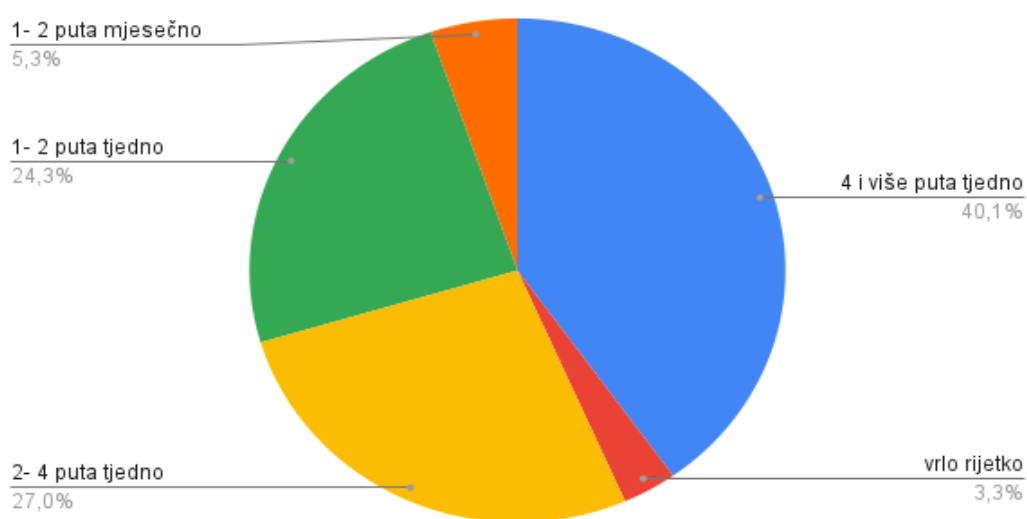
Najveći broj ispitanika izjasnio se da je za pojam malešnice saznao na fakultetu, njih 57. No ako 15 odgovora „iz literature“ razumijemo pod studiranje, tada možemo i te odgovore pribrojiti te zaključiti da je tijekom obrazovanja za pojam malešnice saznalo 72 ispitanika, što je 47,4%. Taj podatak potvrđuje i pokazuje koliko je školovanje važno te kako ono doprinosi kvaliteti, u ovom slučaju, odgojno-obrazovnog rada.

Koliko su malešnice zaista ukorijenjene u obitelj i da zaista jesu dio djetinjstva, pokazuju odgovori ispitanika. Njih 15, odnosno 9,9% odgovorilo je da za malešnice zna od majke, bake, od starijih naraštaja te iz djetinjstva. Ipak najveći broj odgovora bio je „od majke“. Ipak, njih 14 odgovorilo je da za pojam malešnice ne zna i nikad nije čulo, a njih 11 saznalo je iz ove ankete. To čini ukupan broj od 25 ispitanika, odnosno 16,4%. Prema rezultatima o poznavanju pojma malešnica, njih 17,8% se izjasnilo da ih ne poznaje, što dovodi do nesrazmjera odgovora u ova dva pitanja (slika 1). No ta razlika nije statistički značajna.

Slika 1. Prikaz poznavanja pojma "malešnice"

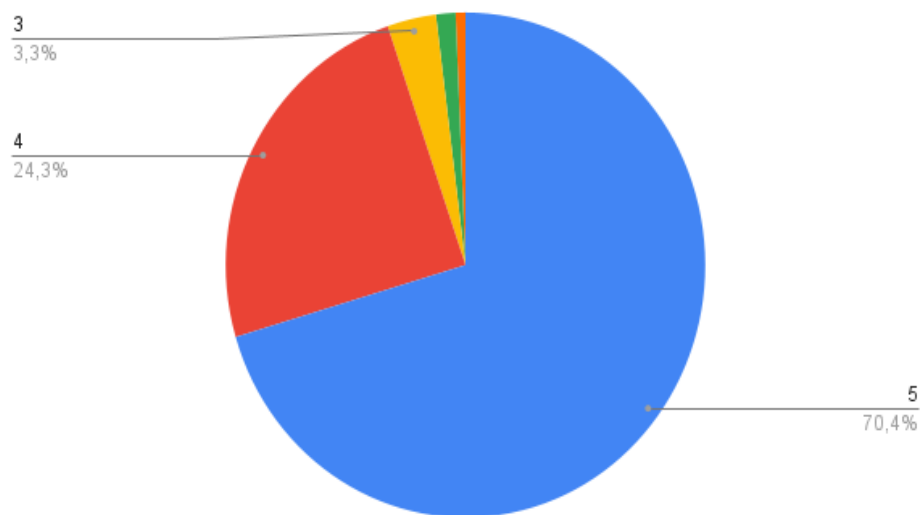
Od ukupnog broja ispitanika njih se 40,1% izjasnilo da četiri i više puta tjedno s djecom provode aktivnosti koje potiču razvoj govora. Njih 27% odgovorilo je da takve aktivnosti provode dva do četiri puta tjedno. Ipak, može izazvati zabrinutost podatak da 24,3% ispitanika takve aktivnosti provodi jednom do dva puta tjedno, dok njih 5,3% jednom do dva puta mjesečno provodi aktivnosti poticajne za jezični razvoj, a 3,3% vrlo rijetko (slika 2). Zbroje li se ti podatci, dobije se postotak od 32,9%, odnosno zaključuje se da od 152 ispitanika njih trećina vrlo rijetko stvara poticajno okruženje i provodi aktivnosti koje potiču dječji govorno-jezični razvoj.

Slika 2. Prikaz provedbe aktivnosti koje potiču govorno-jezični razvoj

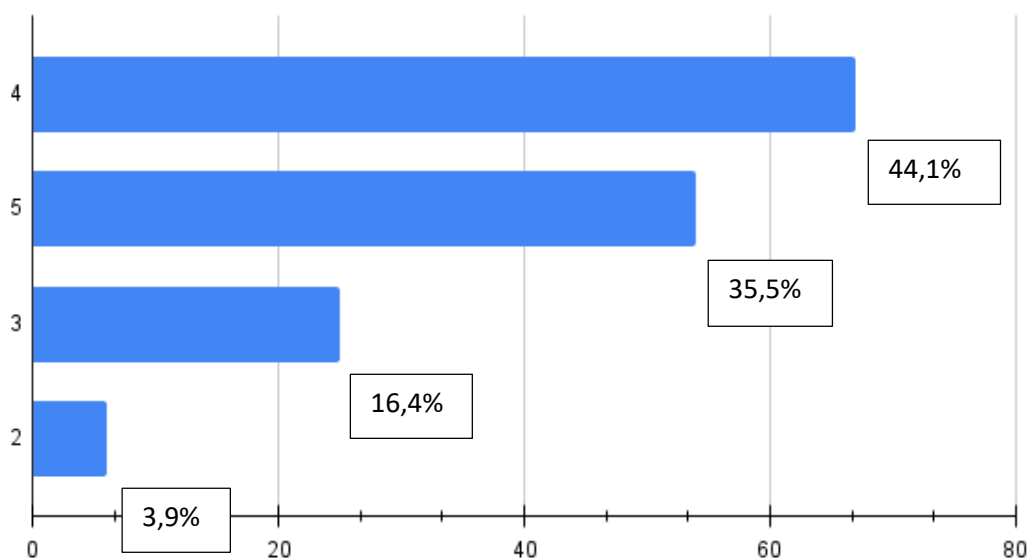
Ti pomalo zabrinjavajući podatci traže daljnje ispitivanje i provjeravanje jesu li to npr. ispitanici od 20 i više godina radnog staža, koji su „istrošeni“ i možda nemaju toliko ambicije i snage za rad. Stvarne motive i razloge nezadovoljstva bilo bi korisno pomnije istražiti. Prema podacima dobivenima u ovoj anketi pokazalo se da učestalost provođenja za jezični razvoj poticajnih aktivnosti ne ovisi o visini stručne spreme, županiji u kojoj ispitanici rade niti o godinama radnog iskustva.

Nadalje, rezultati ankete (slika 3) pokazali su da se od 152 ispitanika njih 70,4% u potpunosti slaže da su malešnice iznimno važne za razvoj dječjeg govora, dok njih 24,3% smatra malešnice važnima za razvoj dječjeg govora. Od 152 ispitanika, samo njih troje ne smatra malešnice važnima, dok njih petoro i smatra i ne smatra malešnice važnima za razvoj govora u djece.

Slika 3. Prikaz stavova o važnosti malešnica u razvoju govora na skali od 1 do 5.

Zainteresiranost djece za jezične aktivnosti čak 79,6% ispitanika označuje brojevima četiri i pet na skali od jedan do pet (slika 4). Njih tek 20,3% označuje zadovoljstvo djece stupnjem tri i dva. U interpretaciji tih rezultata trebalo bi uzeti u obzir karakteristike djece, individualne ili cijele skupine. Može se dogoditi da je skupina prirodno više orijentirana društvenim područjima ili preferira konstrukciju. Nije nevažan ni sam afinitet odgojitelja.

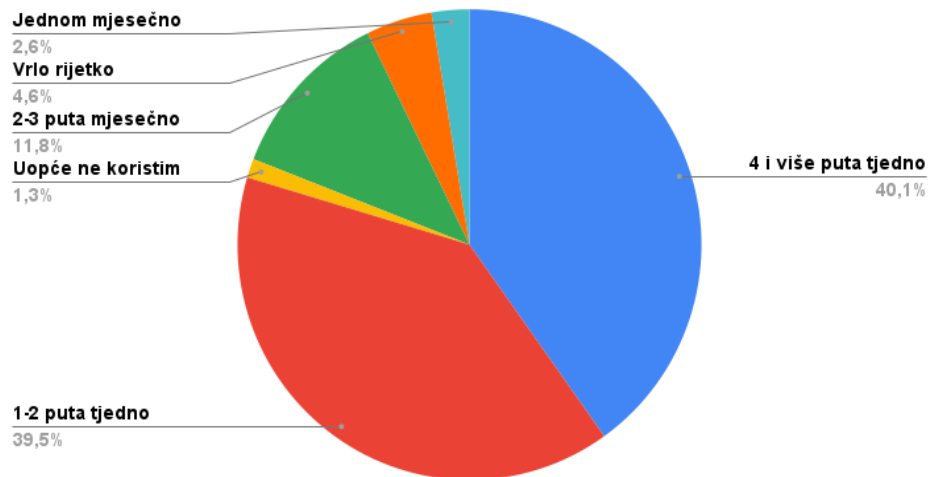

Slika 4. Grafički prikaz zainteresiranosti djece za jezične aktivnosti

Na pitanje analiziraju li svoj vlastiti govor njih je 58,6% odgovorilo potvrdno, a 39,5% odgojitelja odgovorilo je ponekad. Možda se u tome krije odgovor na prethodno pitanje o učestalosti provođenja jezično poticajnih aktivnosti u radu s djecom. Ako sami odgojitelji nisu svjesni snage vlastitog govora, pravilnog interpretiranja lirskog ili proznog teksta i nisu zainteresirani za svoje profesionalno usavršavanje u tom području, oni neće biti ni sposobni prenositi interes za jezične aktivnosti na djecu niti će stvarati okruženje u kojem bi se dijete moglo razvijati u tom smjeru i pomoću te komponente.

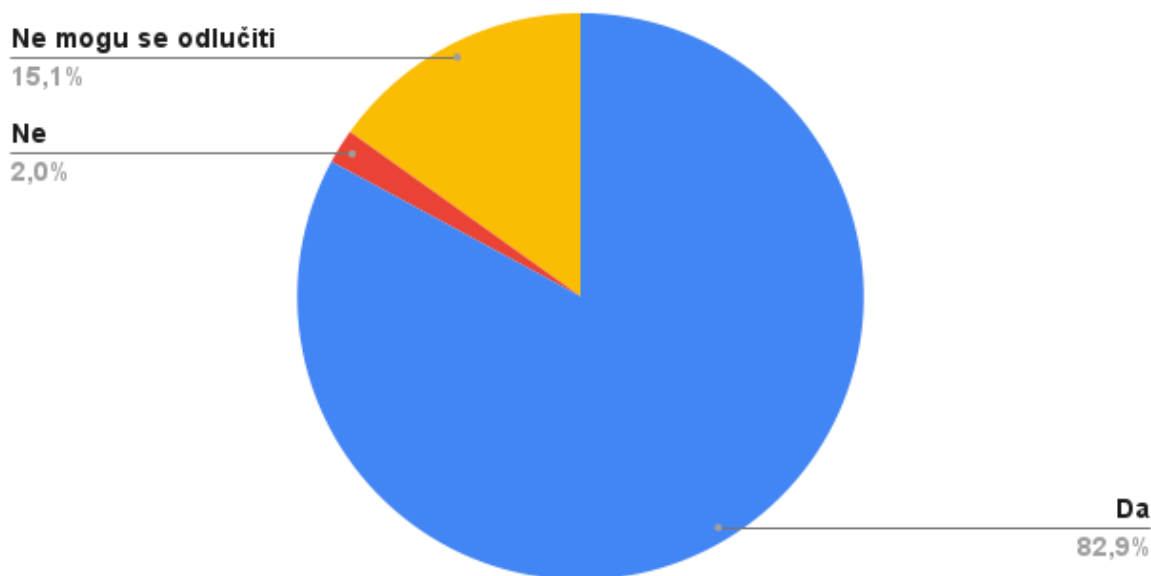
Ono što nas je najviše zanimalo u ovom anketnom upitniku jest što odgojitelji misle o poticajnosti malešnica u razvoju govora te koliko se malešnicama koriste s tim ciljem u odgojno-obrazovnom radu. Anketa je pokazala očekivane i zadovoljavajuće rezultate. Na skali od jedan do pet 70,4% odgojitelja odgovorilo je da se u potpunosti slaže s tvrdnjom da su malešnice važne za razvoj dječjeg govora (slika 6) te se 40,1% odgojitelja koristi njima u te svrhe. Njih 39,5% koristi se malešnicama jedan do dva puta tjedno, a tek 11,8% dva do tri puta mjesečno. Vrlo rijetko se njima koristi 4,6% odgojitelja, dok se 2,6% njih koristi malešnicama jednom mjesečno, a 1,3% uopće se njima ne koristi (slika 5). Rezultati pokazuju da su odgojitelji itekako svjesni utjecajnosti malešnica, igara prstima, pjesmica i svih ritmiziranih aktivnosti te da potiču djecu na takve aktivnosti – na sudjelovanje, interakciju, igru, razmišljanje, stvaranje vlastitih rima, riječi, proširivanje vokabulara itd. Takve aktivnosti pomažu djeci u koncentraciji, fokusiranju, potiču radost u njima, potrebu za pokretom, plesom,

a na kraju stvaraju pozitivno i za rad poticajno ozračje u skupini. Stvaranje poticajne okoline; koja uključuje i igre prstima, igre s pjevanjem, priče, malešnice, ali i mnoge druge metode, za poticanje razvoja govora od najranije dobi pridonosi smanjenju govornih poteškoća u kasnijim fazama razvoja. Stoga je razina svjesnosti o korisnosti i učinku malešnica kod stručnjaka ranog i predškolskog odgoja od velike važnosti za dobrobit pozitivnoga govornog razvoja djeteta. K tome u prilog govori postotak od 63,8% odgojitelja koji smatraju malešnice iznimno stimulirajućima u poticanju razvoja govora u djece. Tek 29,6% odgojitelja malo manje vjeruje u stimulativnost malešnica. Na skali od jedan do pet, brojem tri izjašnjava se 5,3% ispitanika a brojem dva 1,3% (slika 5).

Slika 5. Prikaz korištenja malešnica u odgojno-obrazovnoj praksi

Osim što se odgojitelji (ispitanici) slažu s time da malešnice mogu biti stimulirajuće za poticanje razvoja dječjeg govora (63,8%), njih je 82,9% odgovorilo da je u svojem odgojno-obrazovnom radu primijetilo pozitivan utjecaj malešnica na razvoj dječjega govora (slika 6).

Slika 6. Prikaz pozitivnog utjecaja malešnica u poticanju razvoja govora

Od ponuđenih sinonima za malešnice, najveći broj ispitanika poznaje pojam „nursery rhymes“, tek je 2,6% ispitanika čulo i zna za izraz „pjesma ranka“, a 1,3% ispitanika poznaje izraz „sanatlice“. Čak 38,2% ispitanika ne poznaje niti jedan od ponuđenih sinonima. Čini se da bi i to mogao biti odraz zanemarivanja dječje poezije i književnosti o kojemu je pisao Milan Crnković (1998).

U dijelu ankete s pitanjima otvorenog tipa ispitanici su trebali nabrojiti kojim se pjesmicama, nabrajalicama ili drugim podvrstama malešnica iz vlastite obiteljske predaje koriste u svojem odgojno-obrazovnom radu. Najkorišteniji su „Taši, taši, tanana“ pod još dvije inačice „Tašun, tašun, tanana“ i „Tašin, tašin“, što čini sveukupno 15 navođenja. Ipak, najraširenija verzija je „Taši, taši, tanana“ s devet navođenja. Slijedeće najkorištenije malešnice su „En-ten-tini“ sa šest navođenja, „Kriš, kraš Matijaš“ s pet navođenja, „Eci-pecipec“ s četirina navođenja te „Ovaj ide u lov“, „Hopa, cupa skoči“, „Prsti“, „Iš’o medo u dućan“, „Tike, tike tačke“, „Prstić mali“, i „Nina, nana“ s po dva navođenja. Ispitanici su još naveli: „Kuhala bakica kašicu“, „Sij bako brašno“, „Nanaj, nanaj“, „En-ten-to-re“, „Vida i zlatna ptičica“, „Predi, predi“, „Boc, boc iglicama“, „Iš’o medo“, „Ja sam mala“, „Son-makaron“, „Išla patka“, „Mica maca gdje si bila“, „Pliva patka preko rive“, „Pliva patka preko Save“.

„Brunda, gundā“, „Brzi vlak“, „Medo brundo“, „Jedan, dva do neba“, „Nuna, nina maloga fakina“, „Ringe raj“, „Engele bengele“, „Čajnik“, „Hop-cup na kalup“, „Sije baba“, „Rezi, mazi“, „Prste ima“, „Stari palac“, „Điha, điha“, „Dobro jutro bakice“, „Jedna vrana gakala“, „Iš’o medo u šumicu“, „Sijaj, sijaj Sončece“, „Ovaj ide u šumu, ovaj ide za njim...“, „Puž muž“, „Mijesim pitu“, „Kuhala mišica kašicu“. U cijelosti su navedene „Ovaj ide u lov“ i „Kuham, kuham kašicu“.

„Ovaj ide u lov (palac), ovaj za njim (kažiprst), ovaj drva nosi (srednjak), ovaj jesti kuha (prstenjak), a mali ide mucu, mucu, mucu mu (mali prst)“

„Kuham, kuham kašicu u malome lončiću, tebi ne dam, tebi ne dam, tebi ne dam, tebi ne dam, tebi daaaaaam“.

Ovi šaroliki odgovori pokazuju i dokazuju mnogobrojnost, raznolikost i dijalektnu različitost malešnica, ali iznad svega njihovo dobro poznavanje od strane odgojitelja. Pjesmica „Pliva patka preko Save“ u primorskom dijelu Hrvatske prilagođena je u „Pliva patka preko rive“ ili je pak preinačena u „Išla patka“. Da je anketa uspjela obuhvatiti sve županije Republike Hrvatske dobili bismo još bolji uvid u tradicionalne, obiteljski prenesene i naučene malešnice, njihove modulacije i široku lepezu pojavnosti.

5. ZAKLJUČAK

Malešnice, sanatlice, pjesma ranka, cupkalice, hincalice, tašunalice, igre s pjevanjem i druge podvrste dječjih pučkih pjesmica za najraniju dob duboko su ukorijenjene u život čovjeka od samog rođenja. One se prenose s koljena na koljeno i prvi su lirski tekstovi s kojima se dijete susreće. Kao što je pokazalo ovdje prikazano istraživanje, najčešće sjećanje na malešnice potječe od majki ili iz srednjoškolskog i fakultetskog obrazovanja, a u nešto manjoj mjeri uspomene na malešnice dolaze od baka.

Osim same povijesne, tradicijske, umjetničke i sentimentalne vrijednosti, malešnice imaju i pedagošku vrijednost jer one pozivaju djecu na interakciju s odraslom osobom, potiču ih na kretanje, izgovaranje glasova različitih intonacija i ritmova te sveukupno pomažu djeci u razvoju govora.

Istraživanjem se željelo dobiti uvid u poznavanje malešnica od strane odgojitelja te u zastupljenost malešnica u odgojno-obrazovnom radu vrtićke prakse. Istraživanje je provedeno na uzorku od 152 odgojitelja aktivno uključenih u vrtićku odgojnu praksu, a rabljen je metoda internetskog anketnog upitnika. Rezultati istraživanja pokazali su da odgojitelji poznaju malešnice, da su svjesni njihove uloge u poticanju dječjega jezičnoga razvoja te da ih često koriste u svojoj praksi. U odgojno-obrazovnoj praksi pozitivan utjecaj malešnica na poticanje razvoja govora kod djece primijetilo je 82,9% odgojitelja. Iskustva odgojitelja u učestalosti provođenja aktivnosti s malešnicama vrlo su različita. Kad je o poznavanju malešnica riječ, odgojitelji su pokazali bogato znanje različitih vrsta i inačica tih pučkih dječjih pjesama. Ukupno se na ovom uzorku ispitanika pokazalo da odgojitelji znaju za malešnice i njihovu vrijednost te da se njima koriste u svojoj odgojnoj praksi.

LITERATURA:

1. Crnković, M. (1982). Dječja književnost: Priručnik za studente i nastavnike. Zagreb: Školska knjiga.
2. Crnković, M. (1998). Hrvatske malešnice: dječje pjesme pučkoga izvorišta ili podrijetla. Zagreb:Školska knjiga.
3. Crnković, M., Težak, D. (2002). Povijest hrvatske dječje književnosti od početka do 1955.godine. Zagreb: Znanje.
4. Velički, V., Katarinčić, I. (2011). Stihovi u pokretu: malešnice i igre prstima kao poticaj za govor. Zagreb : Alfa.
5. Hannaford, C. (2007). Pametni pokreti: zašto ne učimo samo glavom: gimnastika za mozak. Zagreb: Ostvarenje
6. Starc, B., Čudina-Obradović, M., Pleša, A., Profaca, B., Letica, M. (2004). Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi: priručnik za odgojitelje, roditelje i sve koji odgajaju djecu predškolske dobi. Zagreb : Tehnička knjiga.
7. Šmit, M. B. (2001). Glazbom do govora. Zagreb: Naklada Haid.
8. Hreljević, I., Posokhova, I. (2007). Govor, ritam, pokret: Pjesme i igre za razvoj govora: pravilnog izgovora, bogatog rječnika, dugog pamćenja i dječje zabave. Buševac: Ostvarenje
9. Stöcklin-Meier, S. (2011). Prstićima gore, nogicama dolje rastimo bolje: kreativno poticanje govorno-jezičnog razvoja. Split: Harfa.
10. Nikolić, L. (2017). Utjecaj glazbe na opći razvoj djeteta. Napredak, 159 (1-2), 139-158.
11. Pourkalhor, O. & Tavakoli, M. (2017). Nursery Rhymes and Language Learning: Issues and Pedagogical Implications. International Journal of English Language & Translation Studies. 5(1), 111-116.
12. P. E. Bryant, L. Bradley, M. Maclean and J. Crossland (1989). Nursery rhymes, phonological skills and reading. Journal of Child Language, 16, pp 407-428 doi:10.1017/S0305000900010485
13. Velički, Vladimira i Jelena Vignjević (2011). Uloga malešnica u razvoju govora djece predškolske dobi. U: Redefiniranje tradicije: dječja književnost, suvremena komunikacija, jezici i dijete/Redefining Tradition: Children's Literature, Contemporary Communication, languages and Children. Ur. Ante Bežen i Berislav Majhut. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu i ECNSI. Str. 503-511.

14. Granić, Marija. (2021). Kako potaknuti dijete da priča-razvoj govora kod djece.
<https://krenizdravo.dnevnik.hr/zdravlje/psihologija/kako-potaknuti-dijete-da-prica-razvoj-govora-kod-djece> (pristupljeno 1.studenoga 2021).
15. Playgrup NSW. (2015). 5 benefits of using nursery rhymes with your child.
<https://www.playgroupnsw.org.au/ParentResources/ParentingYoungChildren/benefits-of-nursery-rhymes> (pristupljeno 30.listopada 2021).

PRILOZI I DODATCI:

Prilog 1.

Popis slika:

1. Slika broj 1. Prikaz poznavanja pojma "malešnice"
2. Slika broj 2. Prikaz provedbe aktivnosti koje potiču govorno-jezični razvoj
3. Slika broj 3. Prikaz stavova o važnosti malešnica u razvoju govora na skali od 1 do 5.
4. Slika broj 4. Grafički prikaz zainteresiranosti djece za jezične aktivnosti
5. Slika broj 5. Prikaz korištenja malešnica u odgojno-obrazovnoj praksi
6. Slika broj 6. Prikaz pozitivnog utjecaja malešnica u poticanju razvoja govora

Prilog 2

Izjava o izvornosti rada

Izjavljujem da je moj diplomski rad „Poticajnost malešnica za dječji jezični razvoj - istraživanje vrtićke odgojne prakse“ izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istog nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

_____Antonija Pinjušić_____

(vlastoručni potpis studenta)